

სამეურნეო ჟურნალი

მოსავალი

(იბეჭდება ორ კვირაში ერთხელ)

ჟურნალის ფასი წელიწადში 3 მან. || რედაქცია: კავკასიის სამეურ. საზოგადოება
 თითო ნომერი ხელზე გასასყიდად 10 კაპ. || ადრესი: Тифлиς, Варягинская, № 5.

წელიწადი პირველი

1909 წელიწადი.—14 მკათათვა.—№ 5.

შინაარსი

გ. სემიონოვი	კოლხეტიის სოფელში	3
მ. ჯანაშვილი	ქართველები და მეურნეობა	4
შ. დედაბრიშვილი	შინაური პირუტყვის მოვლა-მოშენება	6
გ. ნახუცრიშვილი	ვაშლის მტრები	9
ვ. შ — ელი	ბუნებრივი სასუქი ხეხილებისათვის	12
ე. კარბელაშვილი	როგორ ებრძვიან გლეხები გაჭირვებას. —სანიმუშო წესდება წვრილ სასოფლო-სამეურნეო ამხსახებათა დამტკიცებელი 1907 წელს 18 გიორგობისთვის	14
საყურადღებო ცნობები:	ღვინო და ლუდი არეის მაკვირად ჯანში. —სოფინჯი	16
	ჭიანჭველების წინააღმდეგ	16

ტფილისი

ელექტრო-მბეჭდავი წიგ. გამოც. ქართ. ამხ—სა.
 1909

სამეურნეო ჟურნალი მოსავალი

(იბეჭდება ორ კვირაში ერთხელ)

ჟურნალში მონაწილეობას შიძლება: — ავერკისი პ., ალიბეგოვი გ., ბერეკა-
შვილი კ., გვერდწითელი პ., გოგნიევი ლ., გოგიჩაიშვილი ფ., დედაბრიშვილი შ., ეიანო-
ვი ს., ვაჟა-ფშაველა, იოსელიანი ე., კარბელაშვილი ე., კალნაძე ნ., ლორთქიფანიძე პ.,
ლიონიძე ა., მაკარაშვილი ნ., მოსეშვილი ი., მრეკლიშვილი გ., მკურნალინ., მურვანიშვი-
ლი მ., მჭედლიშვილი ვ., მამულაშვილი მ., მალალაშვილი მ., ნანეიშვილი მ., ნახუცრი-
აშვილი გ., ნასარიძე ს., ქვარიანი ს., ედილაშვილი ზ., ღვთისაფაროვი კ., ზაალიშვილი მ.,
ჯვარციანი გ., ყაფრიშვილი ნ., ჩოლოყაშვილი ს., რაზიკაშვილი თ., რცხილაძე ვ., სუნ-
დაძე ს., ციმოფევეი ს., სააკოვი ა., ქარცივაძე მ.

რედაქცია მოვლის სხვებიდანაც თანამშრომლობის სურვილით გამოცხადებას.

თანამშრომელთა საშუალებოდ.

ჟურნალის შემოსავლიდან გაისტუმრება ხარჯი სტამბისა და კანცელარიისა, და-
ნარჩენი (თუ რამე დარჩა) წლის დამლევს დაურიგდებით თანამშრომლებს პროპორ-
ციულად მათი ნაშრომისა.

დასაბეჭდად მიღებული წერილები შეიძლება რედაქციამ შეასწოროს და შეა-
მოკლოს. წერილები და კორესპონდენციები, რომელნიც არ დაიბეჭდებიან, არც შე-
ინახებიან დას.ბრუნებულად.

რედაქცია მზათ არის აღმოუჩინოს „მოსავლის“ მკითხველებს ყოველ გვარის
შუამავლობა სამეურნეო იარაღებისა და მაშინების და აგრედვე ყველა სამეურნეო
ნაწარმოების შექმნაგასაღებაში.

ქუთაისში ხელის მოწერა ჟურნალზე მიიღება წიგნის მაღაზიაში „იმერეთი“

კოოპერაცია სოფელში

სოფელი გამდიდრების მაგივრად დღით-დღე უფრო ღარიბდება. წვრილი მწარმოებელი უფრო და უფრო იზარება.

ამ დაჩაგვრას ბევრი სხვადასხვა გარემოება უწყობს ხელს. ერთი ამ გარემოებათაგანი **შუამავლობა** არის.

ჩვენ ვიცით რომ ყველა პატარა მწარმოებელი თავის აღებ-მიცემაში დიდ ბაზართან არის შეკავშირებული შუამავალთა აუარებელი რიცხვით.

აი სწორეთ ეს უკიდურესი მდგომარეობა, რომელსაც განიცდის დღეს წვრილი წარმოება, ამ შუამავალთა და მათი ხელშემწყობი სახელმწიფოში ზოგიერთა წესრიგის წყალობით არის გამოწვეული, მიუხედავად იმისა ეს შუამავალნი ჩარჩები არიან, მევახშეები თუ სოფდაგარი ვაჭრები.

სულ შეხუთული სოფელი ამ შუამავალთა ხელში ყურმოჭრილ ყმად არის გადაქცეული. მხოლოდ მათთვის შრომობს და მრევწერლობს.

ამ პირობებში კლესი კაცის ზრუნვა შემოსავლის გადიდებაზე ამაოა.

სწორეთ ამ შუამავალთა შემცირებით და აღებ-მიცემობის წესიერ გზაზე დაყენებით შეიძლება სოფელი გასავალი ხარჯის ცოტათი მაინც შემცირებას. რასაც მეტს გადაარჩენდა ამ ხარჯს, იმითი იმატებდა სოფლის შემოსავალიც. მაგრამ სამწუხაროთ ჩვენ სოფლებს ჯერ-ჯერობით არა აქვთ ამისათვის საკმარისი ცოდნა, ვერ ხედვენ გზას, რომელსაც უნდა დაადგინენ და არც არავენ ამ გზის მაჩვენებელი არც ეხლა ჰყავთ და არც შემდეგში ეყოლებათ, თუ სოფლისავე ინ-

ტელიგენცია—ნასწავლი მემამულენი, ექიმი, მღვდელი, მასწავლებელი და სხვა არ აუხსნიან სოფელს, რომ ამ გაჭირებიდან გამოსაყვანი უტყუარი გზა ცალკ-ცალკე მცხოვრებელთა ძალ-ღონის ერთათ შეერთებაა თითოეულ მათგანის დასახმარებლად, რასაც მოკლეთ **კოოპერაციას** უწოდებენ.

ეს საშუალება იმდენჯერ არის დასავე. ევროპაში ნაცადი და ნათელ-ყოფილი, რომ სიჭეშმარიტე მისი, ვფიქრობთ, დამტკიცებას ეხლა აღარ თხოულობს.

კოოპერაციების დღეს რუსეთში და სხვაგანაც აუარებელი გამრავლება აშკარად ჰმოწმობს ამგვარ დაწყობათა დიად მნიშვნელობას.

მართალია, ადვილი არ არის ამ დაწყობათა განხორციელება—კოოპერაციის დაფუძნება და კარგად წყვანა, ხოლო ვინც ამას მოახერხებს კი, მას მრავალჯერ აუნახდაურდება შრომა და ყველაგვარი დანახარჯი.

შესაძლებელი იქნება სოფლათ კოოპერაციის დაარსება და გაძლიერება მხოლოდ მაშინ, როცა გაეითვალისწინებთ სოფლის ყველა მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებას და არ გამოუდგებით ევროპიულ კოოპერაციების უცვლელად გადმორგვას ჩვენში.

ჯერ-ჯერობით ჩვენ არ შეგვიძლიან არც საიმისო კრედიტი ვიქონიოთ, არც იმოდენა ნასწავლი კაცები ვიყოლიოთ, რამდენიც ეს ადვილად შესაძლებელია ევროპაში. ამიტომ ჩვენში, ერთმა კოოპერაციამ უნდა სოფლის ყველა გაჭირებაზე იზრუნოს, უნდა იგი ზრუნავდეს სესხზედაც, სასოფლო-სამეურნეო საჭიროებისათვის ყველაგვარ საქონ-

ლის პირიანად შეძენაზე, სოფლის ნაწარმოების კარგ ფასში გასყიდვაზე, მაშინებისა და სხვადასხვა ძვირფას სამეურნეო იარაღების, რომელთაც თითოეული წევრი ამხანაგობისა ვერ შეიძენდა, გამოწერაზე და საამხანაგოთ მოხმარებაზე და სხვა.

იგავე კოოპერაცია უნდა ზედმოქმედობდეს კეთილად თითოეულ წევრის ყოფა-ცხოვრებაზე, რათა კოოპერაციას წევრები დღითი-დღე ემატებოდეს.

„კოოპერაცია გონებით შეგნებული ზედმოქმედება სამეურნეო ვითარებათა სტიქიურ ბრმა მსვლელობაზედო“ — ამბობს პროფესორი ანციფეროვი. და მართლაც, ყველგან და მუდამ კოოპერაციების დაფუძნება და გაძლიერება ქმნილა იქ, სადაც შეგნებულ და გონება განვითარებულ ნაწილს საზოგადოებისას, მის ინტელიგენციას, მიუღია მონაწილეობა ამ საქმეში.

გიორგი სემიონოვი

ქართველები და მეურნეობა

დასაბამითგანვე საქართველო სამეურნეო ქვეყანა იყო და არის ეხლაც. მას ბერძენები სხვა სახელით არ იხსენიებდნენ, თუ არ **გიორგიად**, რომელიც ჩვენებურად მიწის დამუშავებას ნიშნავს. უწინდელ გმირობის დროს ქართველს ერთს ხელში ბარი, თოხი და ნამგალი ეჭირა და მეორეში საომარი იარაღი. პატიოსანი მღშობა მას აყვარებდა მამულს და მის დასაცავად ახოვნად და მედგრად იბრძოდა მოსეულ მტერთან. ამ აგრედ წოდებულ „შავბნელ“ დროს ქართველი ახერხებდა არა თუ დიდ-დიდ ციხე-სიმაგრეებსა და ტაძრების აგებას, არამედ სარწყავ არხების გაყვანასაც და მწიგნობრობის აყვავებასაც. დღესაც მოიპოვება ისეთ-ისეთი ძეგლი, რომლის აღსრულებას აწინდელი ხუროთმოძღვარი მილიონამდე ფულს შეახარჯავდა და იმავე ძველანდელ ნაშთის ხელოვნების სიკეთეს მაინც ვერ მიაღწევდა. ქართველ ერს, როგორც მიწის მუშაკს, სოფელში ცხოვრება უყვარდა. ქალაქის სივიწროეს იგი გაურბოდა, სოფლის სიხალვათე და სიფართოვე, სადა და თავისუფალი ცხოვრება მუდამ იზიდავდა მას და იკავებდა სოფელში. თავის კარ-მიდამოსა

და ბალ-ვენახს შორის, თავის ნაფუძრებსა და ყანა-ველებში იგი თავისუფლებასაც ჰპოებდა და სამშობლოს კეთილდღეობისა და დიდებისთვისაც ზრუნავდა. ამიტომაც იყო, რომ ქართველს დიდ-დიდი ქალაქები არ ჰქონდა, არამედ კოხტა დაბები და სოფლები. სამეურნეო სკოლები, მართალია, არ ჰქონდათ ქართველებს, მაგრამ თვით მთელი საქართველო ერთ ამგვარს დიდს სასწავლებელს წარმოადგენდა. მამა-პაპათა მრავალსაუკუნოვანი სამეურნეო გამოცდილება შვილითი-შვილად გადიცემოდა და საერთო იყო მარადის. ეს განძი რომ მდარე არ იყო, დღესაც თვალსაჩინოა ყველასათვის, ვინც კი გარჯილა და შეუსწავლია ჩვენი მამა-პაპური ცხოვრება.

კეკლუცად შემკული საქართველო მის მკვიდრთ უხვად აძლევდა კახურს, პურს, თაფლს, აბრეშუმს, ვარდის წყალს, თხილს, ნიგოზს, ენდროს, ყველს და მრავალ სხვა სახსარს ცხოვრებისას. არის თქმულება, რომ შაჰ-აბაზის მთელს ლაშქარს ერთი კახელი ლავაშითა და თაფლით გაუმასპინძლდაო შვიდ დღეს. მეორე თქმულებით, ერთმა საციციანოს გლეხმა

ქართველები და მეურნეობა

მიიწვია ერეკლე მეფე მისი დიდის ამალით, ოჯახიშვილურად გაუმასპინძლდა და გასტუმრებისას მეფე გაატარა რუმბებიდან შადრევნად მოშვებულ ღვინის ორღობეში. მეფე გაკვირვებული იყო ამგვარ სიუხვით და გლეხი კი ევედრებოდა ხელმწიფეს კვლავ უფრო მეტის ამალით მეწვიეო. ამავე ხანებში პანკისის ხეობას გლეხები ღორს ითვლიდნენ ათასობით. ამიტომაც იყო, რომ ფრანგი მოგზაური დელაპორტი საქართველოს სთვლიდა იმისთანა ქვეყანად, საცა ხალხი სხვა ხალხებთან შედარებით უტკბილესად სცხოვრობდა. შრომის შვილებმა, — გამონაკლისი აქ რომ არ მოვიგონოთ, ერთმანეთის დაჩაგვრა არ იცოდნენ. გურიისაში, მაგალითებრ, საქონელი ტყელრეში უპატრონოდ სძოვდა და ფიქრადაც არავის მოსდიოდა მოეპარა, სხვის საკუთრებით ესარგებლნა. ყველა მუშაობდა და შრომობდა. გლეხობას, სამღვდელოებას, აზნაურობას, თავადობას ყველას თავისი საქმე ჰქონდა. გუთნათან ერთად მოქმედობდნენ ორმოცი ეპისკოპოზის სკოლები და სასწავლებლები; ამას გარდა თითქმის ყოველს სოფელში ოსტატობდნენ ქალები, რომელნიც „საოსტატოში“ სოფლის ქალებსა და ბიჭებს ასწავლიდნენ. დიდი გვარის თავადიშვილებს ჰქონდათ ბიბლიოტეკები, რომლითაც სარგებლობდნენ თითქმის ყველანი. შოთა რუსთაველის უკვდავი აზრები შესახებ მამულისა, ერთგულებისა და თავისუფლების მოყვარეობისა მოდებული იყო კეთილშობილის ოჯახშიაცა და მდაბიო კერის გარეშემოც. ერი მოქმედობდა, მოღვაწეობდა და მეფობდა რა ვართ დღეს?

დღეს არა თუ „საწველ ფურად“, არა-

მედ საკურტნე სახედრად ვართ გადაქცეულნი. შეუერთდით—რა რუსეთს, დავიწყეთ, რომ საქართველო სამეურნეო ქვეყანაა, ყველამ მივაფურთხეთ შავს შრომას, ყველამ მოვიწოდეთ დიდკაცობა, ჩინებით მხრების დაშვენება, ორდენებით გულ-მკერდის შემკობა, დავიწყეთ ხარჯვა-ფლანგვა, მიწები დავყიდეთ, მამა-პაპეული სახლკარი გავანიავეთ და იმის მაგიერ, რომ მეურნეობას ვუმარჯვოთ, ერთი-ორი სამეურნეო სასწავლებელი გავხსნათ ისეთი, რომ იქ კურს დასრულებული ინტელიგენტებშიაც ერიოს და ნასწავლი მეურნეც იყოს, რომ ძმური სოფლური ქაპანწყვეტა ვიტვირთოთ, ავდექით და ჩვენი შვილები კლასიკურ განათლებას დავაწაფეთ! ქართველი წრე (მასსა) და კლასიკური განათლება! ვინ ამბობს. არც ეს არის ურიგო, მით უმეტეს, რომ სხვა გვარი სასწავლებლები უფრო ძნელი გასახორციებელნი არიან იქნება, მაგრამ—ჩემიარ გითხრა, გული რით შევიჯგეროო, — როგორ გასაოცარი არ არის, რომ ყველას ესრეთი განათლება სწყურია! ალბად, თავიანთ კამეჩებს ლათინურად უნდათ ელაპარაკონ და ხარებს კი ბერძნულად ემასლაათონ!! ახალსენაკი და პროგიმნაზია! თელავ-სიღნაღი და კლასიკური სწავლა! ბატონებო, გონს მოდით. ახალსენაკი ხომ კოლხიდაშია, იქ, საცა აიეტის შადრევნებში სჩქედდა ტკბილი ღვინო და ნოყიერი რძე; თელავი და ქიზიყი ხომ ძველი კამბეჩოვანია, სამშობლო და უშრეტელი ღვინისა, მოძრავ შინაურ პირუტყვისა! მაშ რაღას ეძებთ? პროგიმნაზიებით ხომ არა გასურთ გაამრავლოთ იმ უსაქმურ მოხეტიალეთა დასი, რომელიც ადავსებს ტფილისისა და ქუთაისის ბულვარებს,

ის დასი, რომელიც ივიწყებს სამშობლო ენას და რაღაც უცნაურ ორპირ და ორკოფ ენაზე მეტყველობს, არეულად, შერეულად! მე არ ვამბობ, რომ გიმნაზია-პროგიმნაზიებში ნურც ერთ შეიღს ნუ მივსცემთო, მე ვამბობ იმას, რომ ჯერ ხნობით მაინც ვიკმაროთ არსებული კლასიკური სასწავლებლებით და ახლა სამეურნეო სკოლებით ვეცადნეთ მოვიფინოთ ჩვენი სამშობლო, რომ ჩვენს შვილებს შევასწავლოთ მიწის საიდუმლოება, „დედა მიწა“ ისევე შევაცვაროთ, რათა მისგან მოცემული ბარაქით გავიხაროთ და გავახაროთ შთამომავლობა. განა რამდენ მილიონს არ მისცემს ქართველობას გონიერად წარმოებული მეღვინეობა, მეფუტკრეობა, მეაბრეშუმეობა, ვარდის წყლის ხდა, თხილის მოშენება, ქართული ყველი და, თუ გინდ, გურული ლობიო! თუ არ მეურნეობით და შეძენილის გონიერ მოხმარებით, ჩვენი გამობრუნება, ჩვენის ფიქრით, შეუძლებელია. ნუ დაივიწყებთ, რომ იაპონია ევროპას იმ იარაღითვე ებრძვის, რომელიც ამ ევროპისაგან შეუძენია:—მეტი ტენიკა და საქმე და ცოტა ოცნება. რაა ბრალი, თუ არ ეს უვიცობა, რომ ჩვენი

მიწის მომკმედი სწორედ საცოდავ ყოფაშია. მიღიხარ ტფილისიდან კორტონამდე და გული გიკვდება, რომ ხედავ რკინის გზის აქეთ-იქით ხრიოკებს. რა ხანია ეს გზა გადასჭრის საქართველოს შუაგულს — ქართლს და არსად სჩანს ახლად გაშენებული სოფელი, არსად აყვავებული დაბა-ქალაქი, არსად მოვლილ-მოკმაზული ბალ-ვენახი; თუ სადმე თითო-ოროლა ამგვარი რამ გამოჩნდა, ისიც უცხოელისად იგულისხმე. ქართველს არსად მკლავი არ გაუნძრევია. ჯერ ისევე გვძინავს, თუ, რასაკვირველია, ფიზილობად იმას არ ჩავთლით, რომ რამდენიმე ათასი ახალგაზდა კლასიურ სწავლით დატვირთული, კანცელარიებში ჩინოვნიკებად გვისხედან, ამდენივე და ამგვარივე ცოდნის ბალობა, სკოლებიდან გამოლალილი, უსაქმოდ დაგვიხეტიალობს. ცოდნა— მოხერხებამ და ფულმა წაიღო, წალეკა ბორჩალო, სამცხე, კლარჯეთი, საინგილო, აფხაზეთი, ახლა კახეთსა და ქართლშიაც ეშურება შექრას. დროა ჩვენც გონს მოვიდეთ, დროა შევიგნოთ, რომ ცოდნას ცოდნითვე უნდა ბრძოლა და ხერხს ხერხითვე დახვედრა.

მ. ჯანაშვილი

შინაური პირუტყვის მოვლა-მოშენება

წინასიტყვაობის მაგივრად.

უხსოვარ დროიდგანვე ქართველი ერი მიწის შემუშავებას მისდევდა. ამას მსოფლიო ისტორიაში შეტანილი საქართველოს სახელიც ამოწმებს. მსოფლიო ისტორიამ საქართველო იცის მხოლოდ „გეორგიას“ სახელ-წოდებით. ამავე სახელ-წოდებიდან წარ-

მოსდგება რუსული „გრუზია“ და თათრული „გიურჯი.“

პირველად „გეორგია“ ბერძნებმა უწოდეს და ეს სახელი მსოფლიო ისტორიაში დღემდის შეჰრჩა. „გეორგია“ კი ჰნიშნავს მიწის მხენელთა მხარეს. ბერძნები პირველად გაეცვენენ თუ არა საქართველოს, მაშინვე ისეთი შთაბეჭდილება მოახდინა საქართველომ,

რომ „მიწის მხვენელთა მხარე (ქვეყანა)“ უწოდეს. მაშასადამე პირ-აღებით მიწის ხენას უნდა მიჰყოლოდა მაშინ საქართველო, რომ ბერძნებმა ამ სახელ-წოდებით მონათლეს. საბერძნეთის მწერლობა დაედო სარჩულად ევროპიულ მწერლობას, და ამისთვის მსოფლიო ისტორია ჩვენ, ქართველებს, გვიცნობს „გეორგიანელებად.“ იჩნება ქართველებმა ოდესმე თავიანთი სახელ-წოდება აღადგინონ და ბერძნულ სახელ-წოდებასთან ერთად თავიანთი საკუთარი სახელიც შეიტანონ მსოფლიო ისტორიაში. ეს ჯერ მომავალ ქართველების ხვედრია. ჩვენ კი ჩვენ სავანს დაუბრუნდებით.

დღეს სხვა ქვეყნებში—სწავლა-ცოდნით აღჭურვილ ქვეყნებში—მიწის დამუშავებაში ელექტრონსა და ორთქლს ამუშავებენ. ჩვენში კი დღესაც ჩვენი გლეხი გაიძახის უკვდავ მგოსნის, რომელსაც ქართველმა „გეროსტრატებმა“ ტყვიით გაუგმირეს შუბლი, სიტყვებს: „ერთ ბედ ქვეშა ვართ, ლაბავ, მე და შენ...“ უფრო კი უკვდავი მგოსანი იმეორებს ქართველ ერის გულის სიღრმეში გამონასკულ სიტყვებს.

მიწის მხვენელის მარჯვენა ხელი საქონელია. უიმისოდ საქართველოში მიწის მხვენელი უხსოვარ დროიდგანვე ვერ მოჰხნავდა მიწას. მარჯვენა ხელს კი ვინ არ გაუფრთხილდება, თუ არ ხელი (გიჟი)?

ჩვენი გლეხი*), ჩვენი ერი მჭიდროდ არის დაკავშირებული შინაურ საქონელთან. უმთავრესად ხართან და კამეჩთან. ხარი და კამეჩი დიდ თანამ-

დებობას ასრულებს ჩვენი ერის კეთილ-დღეობის შემატებაში. დღესაც ჩვენი გლეხი, თუ ვისიმე სიმდიდრის აღნიშვნა უნდა, ამბობს: „ერთი, ორი გუთნეული ხარი და კამეჩი ჰყავსო,“ ან „ორი... სამი... ოთხი... ურმის ხარი და კამეჩი ჰყავსო.“

ურემი და გუთანი, აი ჩვენი გლეხის კეთილ-დღეობის იარაღი და ურემს და გუთანს კი უხარ-კამეჩოდ ვერ ამოძრავებს დღესაც. მაშ რა უნდა ვსთქვათ წინანდელ დროზე? უწინ საქართველოში ხენა-თესვა, მიტან-მოტანა, ლეწვა, მისვლა-მოსვლა სულ ხარისა და კამეჩის საშუალებით ხდებოდა ისე, როგორც დღეს...

უხარ-კამეჩო გლეხი ითვლება ჩვენში ღარიბ-ღატაკად. ის ხარ-კამეჩთან მიდის მოჯამაგირედ იმ ოცნებით, ერთი უღელი ხარი მაინც შეიძინოს და გახდეს დამოუკიდებელი მეოჯახე. როგორ გგონიათ, თუ უსაქონლო ქართველი გლეხის ოცნება უღელი ხარია, რასაც დამოკიდებულ ოჯახის დამოუკიდებლად გარდაქმნა შეუძლიან, რა ნაირად მოუვლიდა ამ უღელ ხარს?!

უვლიდა ქართველი თავის მარჩენელს თავის თავზე უკეთესად. თითონ იკლებდა და იმას კი, თუ შესაძლებელი იყო, მშვიერს არ ამყოფებდა. უვლიდა იმ ნაირად, როგორც იმისი ჭკუა სჭრიდა. ამის შესახებ ჩვენ დაწვრილებით გვექნება ბასი შემდეგში. ეხლა კი მოკლედ აღვნიშნავთ, თუ ქართველი მიწის დამუშავებელი თავის მრჩენელის რა ღირსებას ეძებდა.

უმთავრესად ძალას და ბუნების სუსხის წინააღმდეგობას. ამტანი და ძალოვანი (ლონიერი) ხარი, კამეჩი ოცნე-

*) რასაკვირველია, ჩვენ აქ ვგულისხმობთ საქართველოს იმ ადგილების მცხოვრებთ, სადაც უმთავრესად ხენა-თესვას მისდევენ.

ბა იყო და არის ჩვენი მშრომელი გლეხისა. რასაკვირველია, ჩვენი ერი საქონლის ამ თვისებას ხელს შეუწყობდა მოშენების დროსაც. კარგი ჯიშის საქონელს შეინახავდა, მოსაშენებლად გაუფრთხილდებოდა და ცუდისას კი ეცდებოდა თავიდან მოშორებას. რო ჯიშს (ჩამომავლობას) დიდ ყურადღებას აქცევდა, ამას ანდაზად გადაქმნილი ერის აზრიც ამტკიცებს. „**მამა ნახე, დედა ნახე, შვილი ისე გამონახეო**“.

საქართველოს სხვა და სხვა კუთხეებს სხვა და სხვა ჰავა და ნიადაგი აქვს. ამისთვის ქართველი ერი მეურნეობაში მრავალ მეურნეობის დარგს მისდევს. სწორედ ამ მეურნეობის დარგის მიხედვით შეიძლება ესა, თუ ის საქონელი.

ჩვენ განვიზრახეთ შეძლების და გვარად აღვნიშნოთ, თუ ქართველმა ერმა რა და რა ტიპის საქონელი შეიმუშავა. სამწუხაროდ, ჩვენ ხელთ ძალიან ცოტა მასალა გვაქვს, რადგანაც ეს მხოლოდ პირადი ჩვენი დაკვირვებაა.

საშუალება არ გვქონდა შემოგვეარა მთელი საქართველო და პირად შეგვეგროვებინა ყველგან ამ საგნის შესახებ მასალა. შემთხვევითი და სხვათა შორისი ხასიათი ჰქონდა ჩვენი მასალის შეგროვებას. მასალა ჩვენ მიერ შეგროვილი უფრო ტფილისის გუბერნიას ეკუთვნის. მეტი მასალა ჩვენ ხელთ არა გვაქვს. ამისთვის უმორჩილესის თხოვნით მივმართავთ ყველას, ვისაც კი ჩვენი ერის ნაშრომის აღნუსხვა არ ეთაკილება და სამარცხვინოდ არ მიაჩნია, მოგვაწოდონ თავიანთი დაკვირვება ამ საგნის შესახებ.

რომ გაუადვილდეს მკითხველს მასალის მოწოდება, აქ, აღვნიშნავთ მოკ-

ლედ, თუ რას უნდა მიაქციოს ყურადღება:

მასალის მომწოდელმა უპირველესად უნდა აღნიშნოს ა) რომელ კუთხის შესახებ იძლევა მასალას და იქმეურნეობის რომელ დარგს (ხვნა-თესვას, მეცხვარეობას, მევენახეობას, თუ ყველ-ერბოს კეთებას) მისდევს მცხოვრები. უმთავრესად რა შინაური საქონელი ჰყავთ და სხვათა შორის რა საქონელს, ან ფრინველს ინახავენ ..

ბ) რა გარდმოცემაა იქ ხალხში სხვადასხვა საქონელზე (ხარზე, ძროხაზე, კამეჩზე, ღორზე, ვირზე, ცხენზე, ცხვარზე, თხაზე, შინაურ ფრინველზე და ძაღლზე).

გ) რა ფერისა, სიმაღლისა, სიგრძისა და წონისა არიან. რა სახელე-ბია იქ გავრცელებული.

დ) ვარაუდით რამდენი ფუთის ზიდვა შეუძლიან იქაურ უღელ ხარს, კამეჩს, ერთ ცხენს, ჯორს და ვირს. ამუშავებენ ძროხას და ფურ-კამეჩს, თუ არა.

ე) საქონლის ბინები ზამთარსა და ზაფხულს. აღწერა დაწვრილებით ზამთრის ბინისა (ბოსელი, გომური). საით აქვთ მიქცეული კარები ზამთრის ბინებს (აღმოსავლეთით, დასავლეთით, სამხრეთით თუ ჩრდილოეთით). ფრინველებსაც აქვთ ზამთრის ბინა, თუ არა.

ვ) საქონლის გამოკვება (საჭმელი: ბზე, თივა, როში, ფუჩიჩი და სხვა).

ზ) რამდენს იწველის ძროხა დილასალამოთი, ცხვარი, თხა, ფური, კამეჩი.

კარგი იქნება, თუ მასალის მომწვდელი დააჩქარებს და დროით გამოგვიგზავნის ჟურნალ „მოსავლის“ რედაქციაში. ყოველ გამოგზავნილ მასალას პატივის ცემით აღვნიშნავთ შრომაში. თუ ვინცოცაა ვერ ვისარგებლეთ ამ მასალით, მაშინ უკლებლივ, ერთად შეკონილს საქართველოს საეტნოგრაფიო საზოგადოების გამგეო-

ბას გარდაცემთ. რასაკვირველია, თუ გამომგზავნელები მოისურვებენ.

აქავე უნდა აღვნიშნოთ, რომ მასალას მომავალ წლის პირველ იანვრამდის მოუცდით. მანამდის კი ჩვენ შემდეგ წერილებში მოკლედ გავაცნობთ მკითხველს, თუ სხვაგან როგორ უვლიან საქონელს და რა ჯიშის საქონელი შეიმუშავეს.

შ. დედაბრიშვილი

ვაშლის მტრები

ზამთრის მგრაგნელი ჭია (Зимняя пяденица). მგრაგნელი ჭიის დედალ პეპელას ძალიან მოკლე ფრთები აქვს, ფრენა არ შეუძლიან და ცოცვით ადის მიწიდან ხეზედ, სადაც პატარა ტოტების ახლო, ანუ ზედ კვირტებზედ სდებს რამოდენიმე კვერცხს. დედალი პეპელა მხოლოდ შემოდგომის გასულს ჩნდება, ამიტომ ზამთრის მგრაგნელს უწოდებენ. შემოდგომაზედ დადებული კვერცხებიდან გაზაფხულის დამდეგს იჩეკებიან მატლები, რომლებიც პირველადვე ყვავილის და ფოთლის კვირტებს უწყებენ ღრღნას. შემდეგ ეს მატლები ფოთლის შუაგულშია ცხვრებიან და ხშირად ყვავილის ნასკვსაც მიატანენ ხოლმე (ჭამის დროს კვირტებს ქსელში ხვევენ). ბოლოს ფოთლებზედაც გადადიან. როდესაც მატლები კარგათ მოიზრდებიან, ანებებენ ჭამას თავს და ხიდან ჩადიან მიწაში. ასე რჩებიან მიწაში გაზაფხულამდის, გაზაფხულზედ კი ხელახლა ჩნდებიან დედალ მამალი პეპელეები. მოზრდილ მატლს ხუთი წყვილი ფეხი აქვს, თითონ ბაცი მწვანე ფერი-საა. პატარობისას უფრო ნაცრის ფერი აქვს. სიგრძით ნახევარ ვერშოკზედ ცოტათი პატარაა.

არის მეორე ჯურა ამავე მატლისა,

რომელიც თითქმის ორჯელ გრძელია პირველზედ (Пяденица обдирало); ამ უკანასკნელსაც ხუთი წყვილი ფეხი ასხია, მხოლოდ ფერით ბაცი მოყვითალოა. ამ ორივე ჯურა მატლებს კიდევ სხვა სახელსაც უწოდებენ, სახელდობრ: **მიწის მზომელას**. მართლაც, ცოცვის დროს ისე ამოძრავებენ თავიანთ სხეულს, რომ თითქოს მართლა თავიანთ გასავლელ გზასა ზომავენ. როდესაც ეს მატლი მიცოცავს ტოტზედ, წინა ფეხებით მაგრა ეჭიდება ერთ ადგილს, ვიდრე უკანა ფეხებს მიიტანს წინა ფეხებთან. აი სწორეთ ამ დროს იგი ირკალება, ანთავისუფლებს წინა ფეხებს და იშლებს, ე. ი. სწორდება. ხელახლა ეჭიდება წინა ფეხებით და ასე განაგრძობს თავის მოგზაურობას. როგორც წინათა ვსთქვით, დედალი პეპელა უფროა. მეორე ჯურა ჭიის პეპელასაც სრულებით არა აქვს ფრთები. ამისათვის მათ მხოლოდ ცოცვით შეუძლიანთ ავიდნენ ხეზედ. ამ გარემოებით ისარგებლეს გამოცდილმა მებაღეებმა და საბრძოლველი საშუალებაც შესაფერიცი გამოუგონეს. ეს საშუალება არის წებო-წასმული ქალაღი, რომელზედაც უფროთა პეპელები ხეზედ ასვლის დროს ზედ ეკვ-

რებიან და შეგიძლიანთ ხელით მოჰკრიფოთ და დაჭოცოთ. ეს ქაღალდები ასე უნდა მოამზადოთ: აიღეთ სქელი შაქრის ქაღალდი ანუ კლიონკის ნაჭერი სიგანით ოთხ ვერშოკიანი, და სიგრძით იზოდენა. რომ ხეს შემოსწვდეს. მიწიდან არშინ ნახევარზედ ზემოთ შემოარტყით ხეს ქამარივით და ზევით და ქვევით კანაფი შემოუჭარეთ. შემდეგ გარეშემო ამ ქაღალდს შუაზედ წებო-მაგვარი სითხე წაუსვით. ეს წებო ასე უნდა მოამზადოთ: აიღეთ ორი გირვანქა სელის ზეთი, გირვანქა ნახევარი ფისი, ერთი გირ. სკიპიდარი და ნახევარი გირ. **საპოხი** (თვლების მაზი.) პირველათ უნდა მოიხარშოს ზეთი, მერე ცოტა ცოტა უმატოთ დანარჩენი ზევით მოხსენებული ნივთიერებანი და თან კარგად ურიოთ—ვიდრე არ გასქელდებოდეს. წებოწასმული ქაღალდები ჩვენში უნდა შემოეკრას დაახლოებით გოროგობისთვის დამდეგს. ამ წებო წასმულ ქამრებს ხშირათ უნდა ნახვა. თუ ზედ პეპელებია მიკრული, უნდა მოჰკრიფოთ და დასწოთ. გარდა ამისა, დრო გამოშვებით წებოსაც უნდა გაახლება. ამ საშუალების გარდა გაზაფხულზედ ორჯელ მაინც შვეინფურტის საწამლავიც უნდა ასხუროთ.

მახარობელი ანუ მუხის ჭია (Шелкопрядъ золотогузка). ამ ჭიის კვერცხის მდებელი პეპელა, ჩვენში ხშირათ მკათათვეში გაჩნდება ხოლმე. ფოთლის ქვეითა პირზედ სდებს 300 კვერცხამდის, რომლებიდანაც ორ-სამ კვირის შემდეგ იჩეკებიან მატლები. ამავე ზაფხულში ეს მატლები არას ავნებენ ხეს, რადგან მძიმეთ იზრდებიან და ამისათვის ცოტას სჭამენ. მარიამობისთვის გასულს ეს მატლები თავიანთი ქსე-

ლით იკეთებენ საზამთრო ბინას და შიგ ატარებენ მთელ ზამთარს. გაზაფხულზედ კვირტების გაშლის უმაღლესებში იღვიძებენ და უწყებენ ფოთლებს ქამას. სჭამენ მკათათვის გასვლამდის, მერე ანებებენ თავს და ფოთლებს შუა ეხვევიან პარკებში. ეს ჭია ხშირათ მუხახედაც იცის, ამიტომ მუხის ქიასაც უწოდებენ. ამ მატლების წინააღმდეგ შვეინფურტის საწამლავი იხმარება.

ფხიჭი ანუ ზურგ-მწვანე ჭია (Бронзовка). ზურგ-მწვანე ჭიამ კალიასავით მხოლოდ მინდვრათ იცის გამრავლება და თუ ხილის ბალი ახლოა მინდვრებზედ, უთუოდ ესტუმრება ახლად აყვავებულ ხეხილს. საყვარელი საკმელი ამ მწერისა ყვავილია. ზოგიერთა ალაგებში დიდი ზარალი მოაქვს. მაგალითად, სამხრეთ რუსეთში, სადაც დიდი ვაკე მინდვრებია, ძალიან იცის გამრავლება და თუ ახლო-მახლო ხილის ბაღები დაჰხვდათ, მთლად ანადგურებს. ჩვენშიაც არის ეს ზურგ-მწვანე ჭია, მხოლოდ ძალიან ცოტა. ამ მახარობელი მწერის წინააღმდეგ ჯერ ჯერობით არავითარი ნამდვილი საშუალება არ არის გამოგონილი, თუმცა ზოგიერთა გამოცდილი მეურნენი გვიჩვენებენ შემდეგს: უკეთუ ხილის ბაღს გარშემო მინდვრები არტყავს, საიდანაც საშიშია ჭიის გადმოფრენა, უნდა ხილის ბაღის მოშორებით მინდვრების მხარეს რომელიმე მაღალი ჯიშის მცენარეები დაირგას, რომ ამით ჭიებს დაბრკოლება მიეცეთ და ვეღარ შესძლო ისე ადვილად ხილის ბაღში გადაფრენა.

გარდა ამისა, კარგი იქნება ბაღს ახლო დაჩინოთ ისეთი მცენარეები, რომ-

ლებიც ხეხილზედ ადრე აყვავდებიან ხოლმე. ამ შემთხვევაში კიები ამ მცენარეების ყვავილს მიეტანებიან და ამით ხეხილს ცოტათი მაინც მიეცემა შეღავათი.

ფოთლის ტილი (Лиственная тля). ეს მწერი ხეხილის სანერგეებს უფრო აზარალებს, რადგან ფოთლის ტილებს ნორჩი ყლორტები და ფოთლები უფრო უყვართ, რომლებზედაც ასობით და ათასობით სცხოვრობენ. თავიანთი პატარა ხორთუმებით სწოვენ ნორჩ ყლორტებიდან და ფოთლებიდან წვეწვს, რომლებიც ბოლოს იგრინებიან და აღარც იზრდებიან. ფოთლის ტილებმა ავდრიან გაზაფხულზედ უფრო იციან გამრავლება. მათ დასახოცად ნავთისა და საპნით შეზავებული სითხე იხმარება, რომელზედაც ჟურნალის პირველ ნომერში იყო მოხსენებული.

არის მეორე გვარი წამალიც, რომელიც ერთგვარი ცხელი ქვეყნის მცენარის ნახერხიდან მზადდება. ამ მცენარის ნახერხს აფთიაქის საწყობში იყიდით, სახელად **კვასსია** ჰქვია.

აიღეთ 3 გირვანქა კვასსია, ჩაყარეთ ქვაბში და ზედ იმოდენი წყალი დაასხით, რომ ნახერხი დაიმალოს. ადუღეთ $1\frac{1}{2}$ —2 საათამდის. როდესაც კარგათ მოდუღდება, ცალკე ჭურჭელში გადაიდეთ. შემდეგ ორ ბოთლ ცხელ წყალში ორი გირვანქა მწვანე საპონი გახსენით და ორივე დამზადებული სითხე ერთმანეთში აურიეთ. ხმარების წინ ეს მომზადებული წამალი რვა ვედრო წყალში უნდა გახსნათ და ასხუროთ ყლორტებს და ფოთლებს.

თეთრი ბურტყლიანი ტილი (Криваяная тля). ეს საშინელი მტერია ვაშლისა, განსაკუთრებით ფესვებსა და

ტოტებს უჩნდება და თავისი პატარა ხორთუმით სწოვს ხის წვეწვს, რის გამო ხეს კანი უსკდება და დაკორძებული იარა უჩნდება. რომელ ხეზედაც ბევრია ეს ტილი, შორიდანვე ეტყობა. ხესთვის თითქოს თეთრი ბურტყლი შეუყრიათო. ხელი რომ გაუსვათ, ტილები ადვილად ისრისებიან და ხელიც წითლად შეგედებებთ, რადგან გასრვის დროს ერთგვარი წვეწვი გამოსდით, რომელიც ნამდვილ სისხლს მიაგავს.

ბურტყლიანი ტილი ორ გვარია: უფრო და ფრთიანი. პირველი მოყვითალო ფერისაა, მეორეს კი შავი ბჭავრიალა ფერი აქვს. უფრო ტილი გაზაფხულსა და ზაფხულში ჩნდება. მრავლდებიან უმამლოდ. დედალი ტილი ჰყრის **ცოცხალ** ტილებს 30—50-დის.

ფრთიანი ტილი ჩნდება ზაფხულის გასულს. ესენიც უმამლოთ მრავლდებიან. არც ხორთუმი აქვთ და არც ფრთები.

ტილის დასახოცათ, თუ ფესვებზედ არიან გაჩენილი, ხეებს ძირები უნდა გამოუჩინოთ და ზედ თხლად კირი წაყაროთ. გაზაფხულზედ ხელახლა უნდა მოაშოროთ კირი და მის მაგიერ კარგი მიწა მოაყაროთ.

თუ ტილი ტოტებსა და ხის ტანზედ იმყოფება, მაშინ სხვა საშუალება უნდა იხმაროთ. პირველადვე საჭიროა ჯერ გაასუფთაოთ და გაფხიკოთ დაკორძებული ხის იარები და ზედ წაუსვათ ნავთი და საჭმელი ზეთი ერთად არეული. (ერთი წილი ნავთი და ერთი წილი ზეთი). გარდა ამისა ხმარობენ წმინდა კარბოლინეუმს, რომელიც აფთიაქის საწყობებში იყიდება. ამ წამალ-

საც უსმენ ავთამყოფ ადგილებზედ. შეიძლება კარბოლინეუმი 3 ნაწილ წყალში-გახსნილ კირში აურიოთ და ისე წაუსოთ ხეს. ანუ ხელით კარგათ გა-

სრისეთ, შემდეგ გაასუფთავეთ და ზედ გამდნარი ქონი წაუსვით. სულ ერთია, ქონი რისაც უნდა იყოს.

გ. ნახუცრიშვილი

ბუნებრივი სასუქი ხეხილისათვის

(გაგრძელება)

უკვე დარგულსა და გაზდილ ხეხილს ნეხვი გარშემო უნდა შემოეყაროს ისე, რომ ზედ ძირზე კი არა ძირის მოშორებით ასე ერთი არშინიდან არშინ ნახევრამდე იყოს ირგვლივ. ხის ძირზე მიყრას სასუქისას აზრი არა აქვს. მცენარის ფესვები, რომელთაც უნდა ისარგებლონ ამ სასუქით, ხის ძირიდან ცოტა შორს არიან აქეთ-იქით წასულნი. მასთან ვაშლს, მაგალითად, უფრო განზე აქვს ფესვები გასული, ვიდრე მსხალს, რომელსაც უფრო ღრმად მისდიან ფესვები ნიადაგში.

ხეხილის გარშემო დაყრილ ნეხვს, როგორც ზევითა ვსთქვით *), მიწა უნდა წაეყაროს ზემოდამ, თორემ ნეხვი მალე გამოშრება, გამოიფიტება და ძვირფას აზოტს დაჰკარგავს ტყუილად.

თითო ხეს, თუ ხე ახალგაზდაა, 3 — 10 ფუთამდე ნეხვი უნდა მოეყაროს საშუალოდ. თუ დიდი ხეა — 25 ფუთამდეც. როცა ნიადაგი შავი მსუქანი მიწაა, ნეხვის მოყრა საკირო არ არის, ავნებს კიდევაც, რადგან ხე ტანის აყრას იმატებს და ნაყოფს-კი ნაკლებათ დაისხამს.

დაბერებულ, დაუძლიურებულ ხეებისათვის სრულიად გამომწვარს ან შეზავებულ სასუქს (კომპოსტი) ხმარობენ. ესეთი სასუქი მალე მოიტანს კარგ შედეგს, თუ სასუქის მოყრაში ასე მო-

ვიქცით: ხის ფესვების განზე ერთი არშინის მოშორებით ხის ირგვლივ ან და, თუ ხეები ფესვებით გადაბმულნი არიან, მათ გვერდზე უნდა არხი გაიქრას სიგანით 1 არშ., სიღრმით 1 — 1 1/2 არშ. და არხი სასუქით (მიწა-ნარეგ ნეხვით) ამოივსოს.

რაოდენიმე ხნის შემდეგ ხის ნორჩი ფესვები წარმოიხდებიან, მიაღწევენ სასუქს და შეთვისებას დაუწყებენ. ხესაც მალე შეეცყობა: გამოიტანს ახალ ტოტებს და საზოგადოდ გამოკეთდება.

ღრო, როდის უნდა დაეყაროს ნეხვი, იმაზე დამოუკიდებელი თუ რა გვსურს: ტანი გვინდა ავაყრინოთ ხეხილებს მეტად, სხმოიარობა უნდა გაუძლიეროთ, თუ ნაყოფი უნდა დავამსხვილებინოთ. არ შეიძლება სახეში არ ვიქონიოთ ისიც, მუშა იაფია თუ ძვირი, ადვილი საშოვარია თუ მუშის უშოვრობაა, როგორი ამინდია და სხვა.

როცა, მაგალითად, გვინდა ხეხილს მეტი ნაყოფი გამოვატაინოთ, სასუქი უნდა პირველ ზაფხულს დავაყაროთ.

თუ ტანი გვინდა ავაყრინოთ ხეებს, სასუქი უნდა სანამ მოთბება და მცენარეში წვენი დაიძვრება, სანამ დავაყაროთ.

თუ ნაყოფი გვინდა დამსხვილდეს, სასუქი უნდა დაყავილების შემდეგ დავაყაროს.

შემოდგომაზე ან ზამთარში შეიძლება ახალი ნეხვი დაეყაროს ხეხილს,

*) იხილე ჟურნალის № 4.

რომ დაიშალოს. გაზაფხულზე კი ორივე ნაირი ნებსვი, ძველიც და ახალიც, შეგვიძლიან დავაყაროთ.

სადაც მშრალი ჰავა არის, იქ ნებსვს უნდა 2—4 ვერშოკზე მიწა წაეყაროს ზემოდამ, რომ არ გამოიფიტოს და მასთან ნიადაგსაც სინესტე შეენახოს. რომ არ დაგვიანდეს სასუქის მოყრა, უკეთესია ნებსვი ზამთარშივე გავიტანოთ ბაღში, ავაგროვოთ გროვა-გროვა და გაზაფხულზე ეს გროვები გადავშალოთ.

აპრილის ნახევრიდან სასუქად რომ ნებსვის მაგივრად ნეშომპალი და ბნელი ოქრო ვინმაროთ სჯობია

როცა ბაღში ხშირი ბალახია, ნებსვის წვენს უწინ ბალახის ფესვები შეითვისებენ ხოლმე.

ნეშომპალი და ბნელი ოქრო კი დასხმისათანავე ღრმად ჩადიან ნიადაგში, ჩასცდებიან ბალახის მოკლე ფესვებს და ეთვისებიან ხეხილს.

ზაფხული რომ განახევრდება, ხელოვნური სასუქის ხმარება შეიძლება.

დასასრულს კიდევ გავიმეორებთ, რომ ახალი ნებსვის ხმარება სასუქად საშიშო არ არის, ოღონდ ნებსვი მიწანარევი იყოს და არა სუფთა და არც ღრმად იყოს ნიადაგში ჩაყრილი.

ვისაც ფრინველი ბლომად ყავს, ფრინველის სკლინტი შეუძლიან იხმაროს სასუქად ხეხილებისათვის. ფრინველის განავალი მდიდარია აზოტით და ფოსფორის სიმჟავით, ორგანიული ნივთიერებანიც სკლინტში ხუთჯერ მეტია, ვიდრე ძროხის ნებსვში.

ნიმუშად მოგვყავს ერთი გამოკვლევათაგანი, რომელიც გვიჩვენებს, რომელ ფრინველის სკლინტში რომელი

ნივთიერება რამდენია, როგორც შემადგენელი ნაწილი:

ორგ. ნივთიერება	მგრელის სკლინტში	ჭოთხისაში	იხვისაში	ბატისაში
რება	81,5	74,3	85,0	74,9
აზოტი	6,2	5,5	1,6	3,2
ფოსფორის სიმჟავე (მარილები)	7,7	14,5	7,4	5,2*

სკლინტს, როცა სასუქად უნდათ იხმარონ, ჯერ დაალობენ: თითო გირვანქა სკლინტს 5 ვედრა წყალს დაასხამენ და დასტოვებენ ამ წყალში 7—8 დღე, სანამ დაიდუღებს. მერე დაუსხამენ ხეხილის ფესვებს (თითო ხეს 3—10 ვედრამდე).

რადგან ამ სასუქს აკლია ნივთიერება კალი, ცოტა ნაცარს მიუმატებენ.

როდესაც უნდათ რომ მშრალისკლინტი იხმარონ სასუქად, სკლინტს ხუთიღამ ხუთმეტ ფუთამდე ჩაყრიან ნიადაგში თითო ხესთვის ისე, როგორც ზემოთ ნებსვის შესახებ ვსთქვიოთ.

მეტი წილი აზოტი და ფოსფორის სიმჟავე, რომელნიც სკლინტში არიან, როგორც მის შემადგენელი ნივთიერებანი, პირველ წელიწადშივე ეთვისებიან მცენარეს.

ეგრედწოდებული გუანო ზღვის ფრინველების სკლინტს წარმოადგენს გამოცვლილს დროთა განმავლობაში.

გუანოს შემადგენელ ნივთიერებათა შორის აზოტი არის საშუალოდ 7⁰/₀, ფოსფორის სიმჟავე—14⁰/₀ და კალი—2⁰/₀.

მებაღეები გუანოს სასუქად ხშირად არა ხმარობენ, იმიტომ რომ ძვირათა ფასობს და არც ისეთი შედგენილობა აქვს ხოლმე ნამდვილად, როგორსაც გამყიდავები აცხადებენ ჩვეულებრივ.

ვ. შ—ელი

*) სხვა გამოკვლევებიდან სხვანაირი შედეგნილობა არის მიღებული სკლინტისა.

როგორ ებრძვიან გლეხები გაჭირვებას

სოფელი განიცდის უკიდურესს გაჭირვებას. უკირს მით, რომ ვერ გაუსაღებია პირიან ფასში ის მცირედი მოსავალიც კი, რომელსაც მას მამაპაპური მეურნეობის წესი აძლევს. ამისთანა გარემოებაში მეურნეობის წარმატებაზე ზრუნვა ძნელია. საჭიროა უპირველესად ყოვლისა მოეწყოს სოფელში ისეთი რამ დაწყობილობა, რომ შესაძლოს გახდეს ვაჭარ-ჩარჩების განდევნა სოფლიდან და გლეხის მეურნეობის გამოკეთება. დასავლეთ ევროპაში დიდი ხანია რაც იქაური გლეხობის შეთანხმებულმა და დაუღალავმა შრომამ თავიდან აიცილა უმეტეს წილად ამგვარი ვაჭრები. ჩვენში ეს საქმე ჯერ დაწყობილიც არ არის. ამიტომა მივიჩნით საჭიროდ ქვემოთ ვწესდების გადმოთარგმნა და დაბეჭვდა.

რუსეთის მთავრობა იძულებული იყო გაეწია ანგარიში გლეხობის გაჭირვებისათვის და გამოსცა სანიმუშო წესდებანი სხვადასხვა საგლეხო დაწყობილობათა: საკრედიტო, შემნახველ გამსესხებელი და სასოფლო-სამეურნეო ამხანაგობათა. როდესაც ამ სანიმუშო წესდების თანახმად არსდება რომელიმე ამხანაგობა მის ნებადართვა დამოკიდებულია ადგილობრივ მართველობაზე.

სხვათა შორის 1898 წელს მთავრობამ დაამტკიცა სასოფლო-სამეურნეო **საზოგადოებათა** სანიმუშო წესდება, მაგრამ ეს წესდება ვერ გამოადგა სოფელს და ათი წლის შემდეგ მთავრობამ დაამტკიცა ახალი სანიმუშო წესდება **წვრილ** სასოფლო-სამეურნეო **საზოგადოებათა**. ეს მეორე წესდება უახლოვდება უფრო გერმანულ სასოფლო-სამეურნეო ამხანაგობათ, რ-

მელიც შეიძლება მალამოდ დაედოს იმ სოფელს, სადაც იმოქმედებს. გარდა იმისა, რომ ამ გზით შეიძლება მოწესრიგდეს იმ ნაწარმოებების სყიდვა-გაყიდვა, რომელსაც თვით სოფელი აკეთებს ან თავის საჭიროებათა დასაკმაყოფილებლად გარეშედან იძენს, ამ ამხანაგობათ შეუძლიანთ წარმატების გზაზე დააყენონ თითოეული ამხანაგის მეურნეობაც მეურნეობის მკოდნე პირების მოწვევით.

დიდი სარგებლობა მოუტანეს ამ ამხანაგობებმა დასავლეთ ევროპის გლეხებს. იმედია ჩვენშიაც ისარგებლებენ ამ წესდებით.

სანიმუშო წესდება წვრილ სასოფლო-სამეურნეო ამხანაგობათა დასამუშავებელი 1908 წელს 18 გიორგოვისთვის

§ 1 ... 1) ... ამხანაგობას ... 1) ... გუბერნიისა ... 1) ... მაზრისას აზრად აქვს ხელი შეუწყოს თავის წევრთ: 1) სოფლის მეურნეობაში საჭირო საგნების შესაძენად და აგრეთვე სოფლის მეურნეობის ნაწარმოების გასასყიდად და ამ ნაწარმოების ტენიკურად და სამუშაველად საერთო ხარჯით გამართულ დაწესებულებებზე, და 2) ამხანაგობის წევრთა მეურნეობის გაუმჯობესობა ურთიერთ მოსაზრებით და განძობულ წარმატების განხორციელება შესაფერ საშუალებით.

§ 2. გადასახადების და ყოველგვარ ხარჯის გაღება, უძრავ ქონების შეძენა, დაარსება და წარმოება სავაჭროებისა და დაწესებულებებისა სოფლის მეურნეობის ნაწარმოებთა დასამუშაველად, გამოფენების, სამკითხველოების, სასოფლო-სამეურნეო კითხვა-საუბრების გამართვა, წიგნების და წიგნაკების ბეჭდვა და სხვა ამგვარი საქმეები, ამხანაგობამ უნდა მოაწყოს

1) აქ უნდა ჩაიწეროს სახელწოდება ამხანაგობისა, მაზრისა და გუბერნიისა, რომელშიც ამხანაგობა არსდება.

ისე, როგორც ამას შესაფერი წესები და კანონები მოითხოვენ.

შენიშვნა პირველი. ამხანაგობას შეუძლიან უძრავ ქონების საკუთრებად შექმნა ან ვადით მფლობელობა და სარგებლობა ნავთსადგურებისა და ქალაქებს გარეთ იმ გუბერნიებში, რომელიც ჩამოთვლილია 1899 წლის გამოცემულ კანონთა კრებულის მე-IX ტომის მე-830 პუნქტის (შენიშვნა 2) დამატების პირველ მუხლში, მხოლოდ იმ პირობით, თუ გამგეობის წევრთა და მათ კანდიდატთა უმეტესობა, როგორც საერთოდ, ისე თვითუფლებლობის დროს, აგრეთვე ამხანაგობის უძრავ ქონების გამგენი და მმართველნი რუსეთის ქვეშევრდომნი არიან.

შენიშვნა მეორე. ადგილ-მამულის შექმნა დასავლეთ მხრის ცხრა გუბერნიის ქალაქების გარეთ ამხანაგობას შეუძლიან მხოლოდ მაშინ, თუ ყოველ ამგვარ შემთხვევისათვის ადგილობრივ გენერალ-გუბერნატორის ან გუბერნატორის ნებართვას მიიღებს.

§ 3. ამხანაგობას აქვს ბექედი თავის სახელწოდება წარწერით.

§ 4. ამხანაგობა მოვალეა ყოველწლივ წაოუდგინოს მიწათ მოქმედების და მიწით მოწყობის მთავარ სამმართველოს სასოფლო საეკონომიო და სასოფლო-სამეურნეო სტატისტიკის განყოფილებას საზოგადო კრების მიერ დამტკიცებული ანგარიში ამხანაგობის მოქმედების შესახებ. ამის გარდა ამხანაგობამ თავის მოქმედების ანგარიში უნდა წარუდგინოს იმ დაწესებულებებს, რომელთაგანაც იგი ქონებრივ დახმარებას იღებს, და ადგილობრივ გუბერნატორს, ხოლო, როცა ამხანაგობის საწარმოო თანხა ათი ათას მანეთამდე ავა, მაშინ ამხანაგობა მოვალეა თავისი ბალანსი დაბეჭდოს! „Вѣстникъ финансовъ, промышленности и торговли“-ში.

§ 5. ამხანაგობა მოქმედებს იწყებს მაშინ, როცა წევრად ჩაეწერება არა ნაკლებ თორმეტ კაცისა. ამხანაგობის მოქმედების დაწყების შესახებ განცხადება უნდა დაიბეჭდოს ადგილობრივ საგუბერნიო უწყებებში. ამხანაგობა, რომელიც მოქმედებს არ დაიწყებს ერთის წლის განმავლობაში დღიდან იმის წესდების დამტკიცებისა, ვაუქმებულად ჩაითვლება. თუ დაარსების შემდეგ ამხანაგობის წევრთა რიც-

ხვი თორმეტ კაცზე ნაკლები გახდა, ამხანაგობამ უნდა მოსპოს მოქმედება.

§ 6. ამხანაგობას, თავის წარმომადგენელთა საშუალებით, შეუძლიან ჩაეწეროს სასოფლო-სამეურნეო საზოგადოებათა ან უფრო დიდ სასოფლო-სამეურნეო ამხანაგობათა წევრად.

§ 7. ამხანაგობის წევრებად რიილებიან კენჭის ყრით ორივე სქესის მიწათმფლობელნი, გლეხნი, მოიჯარადრენი და მამულების გამგენი, რომელნიც-კი მისდევენ სოფლის მეურნეობას. . . . გუბერნიის. . . . მაზრის. . . . სოფლის საზოგადოებაში *).

§ 8. ამხანაგობის წევრობა შეუძლიანთ აგრეთვე წვრილ სასოფლო-სამეურნეო ამხანაგობებს თავიანთ წარმომადგენელთა საშუალებით.

§ 9. ამხანაგობის წევრობა არ შეუძლიანთ: 1) არა სრულწლოვანთ (გარდა რაიმე ხარისხის მექონეთა) 2) სასწავლებლის მოსწავლეთა 3) სამსახურში მყოფ ჯარის კაცებს და იუნკრებს და 4) იმ პირთ, რომელთაც სასამართლოს დადგენილებით უფლებები აქვთ შეზღუდული.

§ 10. ამხანაგობის თვითუფლებმა წევრმა ყოველწლივ უნდა შეიტანოს 1) . . . მანეთი (ან კაპეიკი), რომლის 2) . . . ნაწილი უნდა გადაიღოს ამხანაგობის საწარმოო თანხის შესადგენად, დანარჩენი ფული-კი უნდა მოხმარდეს ამხანაგობის მიმდინარე საქმიანობას. შეტანილი ფული არ უბრუნდებათ არც წევრთ და არც მათ შემკვიდრეთ.

§ 11. საწევრო ფულის შეტანის ვალს ნიშნავს ამხანაგობის წევრთა საზოგადო კრება. ამ ვალის შემდეგ წევრს ეძლევა ერთის თვის ვადა, რომლის განმავლობაშიაც მან უნდა შეიტანოს საწევრო ფული, წინააღმდეგ შემთხვევაში იგი ითვლება ამხანაგობიდან დათხოვნილად. თუ ამხანაგობის რომელიმე წევრი

*) უნდა ჩაიწეროს სახელწოდება იმ გუბერნიისა, მაზრისა და სოფლის საზოგადოებისა, რომლის მცხოვრებნიც მიიღებიან ამხანაგობის წევრად.

1) უნდა ჩაიწეროს რამდენი კაპიკიან მანეთი უნდა გადაიხალოს ამხანაგობის თვითუფლებმა წევრმა წელიწადში.

2) აქ უნდა ჩაიწეროს საწევრო ფულის რა ნაწილი გადაიღება საწარმოო თანხის გასაძლიერებლად.

უწყოს იქცევა ან განძრავს აზარალებს ამხანაგობას, საზოგადო კრებას შეუძლიან გააძევიან იგი ამხანაგობიდან.

§ 12. წვევრი კრებაზე მონაწილეობას იღებენ მხოლოდ პირადად და ერთი ხმის უფლება აქვთ.

§ 13. თავის საწყობიდან გაყიდულ საქონელში ამხანაგობა აიღებს თავის ხარჯის დასაფარავად საპირო ფულს; ამის გარდა საზო-

გალო კრების დადგენილებით ამხანაგობას შეუძლიან დააწესონ განსაკუთრებული საკომისიო ფასი. ამ საკომისიო ფასს აიღებს თავის საწყობიდან გაყიდულ საქონელში, მიუხედავად იმისა თავის წვევრებზე გაჰყიდოს საქონელს თუ უცხოზე, აგრეთვე წვევრების დაკლებით გამოწერილ საქონელში და მათ მეურნეობის ნაწარმოებთა გაყიდვაში.

ე. კარბელაშვილი
(დასასრული იქნება)

საყურადღებო ცნობები

ღვინო და ლუდი არაყის მაგივრად ჯარი.—შემდეგი ფრიად საყურადღებო გარდაწყვეტილება მოახდინა სამხედრო სათათბირომ 18 დეკემბერს 1908 წ., რომელიც მეორედ დღესვე 19 დეკ. 1908 წ. იქმნა ხელმწიფე იმპერატორისაგან დამტკიცებულად.

სამხედრო სათათბიროს ჟურნალში 18 დეკ. 1908 წ. ოქმში სწერია:

1) „გაუქმებულ იქმნეს სამხედრო კანონთკრებულში ის მუხლი (მუხ. 197 წიგ. XX დრ. წ. კრ., გამ. მეორე) კანონისა, რომლის თანახმად ეძლეოდათ აქამომდე სალდათებს არაყი. ამ „პორცია“ არაყის მაგივრად მიეცეს ხოლმე ამიერიდან ჯარს სასმელად ღვინო ან ლუდი, ან არაყის ღირებული ფასით გაუმჯობესდეს საჭმელი. რა უფრო სამჯობინარი იქნება იმ ადვილას და იმ პირობებში, სადაც და რა პირობებშიააც ჯარი იდგება, ამისი გარდაწყვეტა მიენდოს ჯარის თითოეულ ნაწილის უფროსს.“

2) „მოისპოს სალდათების მაღაზიებსა და ბუფეტებში სპირტული სასმელების გასყიდვა და მაგიერ ამ სასმელებისა მიეცეთ ნება იქონიონ გასაყიდათ ღვინო და ლუდი.“

3) „აკრძალოთ ომიანობის დროს ჯარის ყველა ხარისხის უფროსებს ჯარის არაყით დასაჩუქრება. არაყის გამოწერის უფლება ქონ-

დას უფროსს მხოლოდ თვითეულ სალდათითთვის, ისიც მხოლოდ მაშინ, როცა არაყი მისთვის საპირო იქნება, როგორადაც წამალი.“

4) „მიენდოს უმაღლეს შტაბს დაუყოვნებლივ შეიმუშაოს ყველა ის ცვლილებანი, რომელიც შესატანი იქნებიან საზოგადო კანონთკრებულში თანახმად ზემოდ მოყვანილ და სავალდებულოდ გამხდარ გარდაწყვეტილებისა.“

ცხადია რომ ვისაც ხალხისათვის კეთილი სურს, ამ გარდაწყვეტილებას ყველა სიხარულითა და აღტაცებით მიეგებება.

სოლინჯი. ზოგიერთებს ცხინვალის ხეობაში კანაფის მზგავსი სცენარე, სახელად **სოლინჯი** მოყავთ ბოსტანში. როცა მცენარე შემოვა, მოაგროვებენ მის კუნწულებს, ჩაჰყრიან ქოთანში, დააყრიან ზემოდან ტყემალს, ჩასდგავენ თანეში და მოთუთქავენ. შემდეგ ამოიღებენ, მოაშორებენ ტყემლის კურკას და დანარჩენს გააშრობენ, გაახმობენ კარგა, და ფქვავენ ფილში და ცოტ-ცოტას უშვრებიან პურის ცომს მოხელაში. ცომი მშვენიერად ფუვდება, გამომცხვარი რბილი ფაფუკი გამოდის, თითქო დულიდებდა უქნიათო, და სასიამოვნო სურნელოვანობა და გემო ეძლევა პურს.

კ ა ს უ ხ ი

ჭიანჭველების წინააღმდეგ.—ჭიანჭველები რომ ხეხილებზე ან ვაზზედ არ ავიდნენ ამისათვის ასე უნდა მოვიქცეთ:

1) ვიშოვით სქელ ქაღალდს—კარდონს ან „კლიონკას“, დავჭრით 2 ან 3 ვერშოკის სიგანეს და შემოვაკრავთ ხეს ან ვაზს მიწის პირიდან ცოტა მაღლა. გარედან ამ სალტას წაუფუსვამთ სქლათ კუპრს, ან ფისს, ამისათვის ხმარობენ საგანგებო ფისს—წებოს—гусеничный клей ამასთანავე ჩუჩრუტანები

ხის და სალტეს შუა კარგა მჭიდროდ უნდა გამოვახსოთ, გამოვტენოთ მატყლით ანუ ბამბით, რომ შიგ ვეღარ გაძვრენ ვერც სხვადასხვა მატყლები და ვერც ჭიანჭველები. ამ გვარი სალტე მიწიდან ხეზედ მიმავალ ჭიანჭველებს და სხვადასხვა უფროთ მწერებს, რომლებიც ხეს დიდ ზარალს აძლევენ, აღარ ავუშვებს, წებოს ეკვრებიან და იხოცებიან. დრო გამოშვებით წებო უნდა გავაანლოთ. **სვიმონ ხუნდაძე**

რედაქ.-გამომცემელი **ვ. ი. რცხილაძე**